

Andrej Bandelj

Kolovrat
Foto Oton Naglost

S kolesom na razglednike

Nad Benečijo

Nekega dne sem stal na severnem robu svojega domačega Krasa in gledal v megleno morje Furlanije. Belina je prekrivala gosto poseljeno ravnino med Gorico, Vidmom in Pordenonom. Kar malo zasmilili so se mi Furlani, saj v tistem hipu niso mogli občudovati veliko privlačnejše beline zasneženih vrhov Julijcev in Karnijcev, ki so zaključevali moje severozahodno obzorje. Vmes, med obema odtenkoma bele, pa so se sončili privlačni hribi, razrezani z globokimi vmesnimi dolinami.

Nekega drugega dne sem vodil skupino turistov po poti od morja skozi srednjeveška mesteca ob mogočni reki Tilment proti skrivnostni dolini Rezi-je. Z zanimanjem so se naposlušali moje pripovedi o kolesu nekega sira, ki se je davno nekoč s privlačnih hribov iz prejšnjega odstavka odkotalilo v ravnino in tam obstalo. Pa so takrat rekli, da bo ob obloženi mizi ustavljenega sira odtlej prostor za Furlane, strmali, s katerih se vse na tak ali drugačen način odvrti v dolino, pa bodo namenjene Slovencem.

In spet nekega tretjega dne sem kolesaril po gorah nad pravljico Sočo. Nisem bil sam, ampak me je obkrožal vrvež enega najbolj obiskanih predelov Slovenije. Zakaj ne bi za kak dan svojemu službenemu turizmu ubežal le streljaj stran? Med hribe, ki so, kot zdaj že vemo, kot nalašč za spuščanje ... proti soncu v "tele dolince". Tako so me pedali odpeljali v Benečijo – prelepi svet pobočij in vrhov med Karmanom, Muzci, Stolom, Matajurjem in Kolovratom. Vabim vas, da se mi pridružite, se usedete na svojega "gorca" in s kakšnim napevom slovitih Beneških fantov v ušesih spoznate ta svet.

Ponekod bomo kraje, ki jih opisujem, našli pod imenom Beneška Slovenija, spet drugje bo – po dveh

največjih tamkajšnjih rekah – govor o Nadiških in Terskih dolinah. A bodimo tokrat preprosti in poslušajmo domačine, ki območje imenujejo zgolj in samo Benečija. Ne zamenjajmo je z italijansko upravno deželo Benečijo (Veneto), ki poleg obleganih Benetk zajema še velik del prelepih Dolomitov, ampak se razveselimo dejstva, da je naša Benečija še veliko bližje, tik za državno mejo pri Gorici, Brdih in Kobaridu.

Benečija nas vabi s svojo lepo platjo: blagodejen mir, neokrnjena narava, izjemni razgledi čez Furlanijo proti morju, neštete vasice, v katere se – pa čeprav bolj ali manj le ob koncih tedna – vendarle vrača življenje, skrite, majhnih slapov polne doline, kraške jame, pristna kulinarika in še mnogo več. Ko bomo pod svoja kolesa spravili dovolj kilometrov in višincev, ko se bomo pozno popoldan v katerem od zgodovinskih mestec ob vznožju usedli h kavi, aperolu ali kozarcu dobrega vina, se bomo zavedeli, kako je nekoč od vseh pozabljena dežela pravzaprav preveč bogata, da bi si jo privoščili le v enem dnevu.

Benečija je namreč prostrana. Začne se, kot rečeno, takoj za briškimi vinogradi, na desnem bregu mejne reke Idrije. Najprej se nam pokaže s prepleteno pajlačo dolin mnogih rečic, ki se stekajo v Nadižo

(domačini ji pravijo Nediža) in nas od izjemno zanimivega in več kot le ogleda vrednega Čedadu pove-dejo proti Matajurju, Kolovratu in Stari Gori. To so pretežno gozdnati kraji, ki jeseni zaživijo, ko se vanje zgrnejo ljubitelji kostanja, čez leto pa nam ponujajo kar nekaj zanimivosti: Landarsko jamo s podzemno cerkvijo, umetniško vas Topolovo, pustni sprevod v Čarnem Varhu, panoramske ceste pod Matajurjem ter v veznem slemenu med Kolovratom in Staro Goro čisto in za kopanje primerno Nedižo.

Malce naprej se svet povzpne v labirint vrhov, ki predstavljajo predgorje zahodnih Julijskih Alp: Ivanac, Javor, Bernadja. Tu je vasic – z izjemo južnih, proti nižini usmerjenih pobočij – manj, povezujejo pa jih ovinkaste ozke ceste; te se praktično "z ničle" povzpnejo na slemena med omenjenimi vrhovi, ki tu dosegajo višine okrog devetsto ali tisoč metrov. Ta zelo malo obiskani predel leži neposredno zahodno od Breginja in Robidišča v Sloveniji in je izredno privlačen za treking in cestne kolesarje.

Prve dobre ceste je tu – v strahu pred, ve se, kom – nekoč zgradila italijanska vojska, v zadnjih letih pa so na številnih odsekih preplastili asfalt. S slovenskega vidika je to, ob izjemno redki poseljenosti, nekoliko nelo-gično, a Italijani so našli dober razlog, ki se mu reče Giro. Ja, Benečija zdaj že kar redno gosti kakšno eta-po slovite dirke. Kolesarstvo je našim zahodnim sose-dom, ob izjemnih uspehih naših junakov pa tudi nam vse bolj sveto, zato so na obisku rožnate pentlje beneške ceste ponavadi polne tudi slovenskih zastav, beneški hribi pa so (končno) prodrli tudi v zavest povprečnega slovenskega izletnika, planinca in kolesarja. Še malo dlje na severozahod je pomaknjena dolina reke Ter. Obkroža jo venec gora med Karmanom, Postovčičem, Muzci in Breškim Jalovcem, ki ga je užitek pogledati predvsem iz Vidma in okoliških furlanskih krajev v žaru zahajajočega sonca. Ti kraji so doživeli

mnoge pretrese in tudi rušilne potrese leta 1976. Dragocena dediščina in izročilo sta ostala ohranjena v Etnografskem muzeju v vasi Bardo, ki ga zares mo-ramo obiskati. Pokukajmo tudi v svet kraških jam v Zavarhu, saj spadajo med najzanimivejše v tem delu Italije, predvsem zaradi dejstva, da so nastale na stiku med apnenčevimi in flišnimi skladi. To so daleč naj-zahodnejši slovenski kraji. Ko z Barda ali Brega pogle-damo tja proti Krnu, se nam ta zdi že daleč na vzhodu. Le malo ljudi je ostalo tu, a bodo zagotovo veseli našega obiska in kakšne domače besede, ki jo bomo z njimi spregovorili, preden se z vrhov nad Terom spu-stimo v zavetje srednjeveških ulčic Humina in Pušje vasi. Šele ko bomo tu, ob bregovih širokega Tilmenta, bomo Benečijo pustili za seboj z zavedanjem, da smo jo vsaj nekoliko spoznali.

Za kolesarsko spoznavanje in razgledovanje predla-gam štiri ture, ki si po geografski razporeditvi in zah-tevnosti sledijo od jugovzhoda proti severozahodu.

Stara Gora

Najprej se bomo iz Čedadu/Civiale odpravili na Sta-ro Goro/Castelmonte. Celodnevni obisk nam omo-goča združitev nezahtevnega kolesarjenja do z mo-gočnim obzidjem utrjenega romarskega središča na vrhu med Nadižo in Idrijo ter ogled z dediščino bo-gatega in na Unescov seznam svetovne kulturne de-diščine vpisanega mesta Čedad. Tu se je rodilo ime Furlanije in Furlanov (Čedad je bil ustanovljen kot Forum Iulii – skrajšano Friuli – Furlanija), tu so svoje prvo vojvodstvo na južni strani Alp osnovali Lango-bardi in ga pozneje razširili čez velik del današnje Ita-lije. Na ogled so nam pustili majhen tempelj ob Nadi-ži, ki predstavlja eno najlepših stvaritev langobardske arhitekture. Tudi oglejski patriarhi in Benečani (to-krat tisti iz Benetk) so imeli Čedad za upravno sredi-šče. Beneške palače, mogočna stolnica in slikoviti trgi so vabljeni dokaz bogate preteklosti.

Stara jedro Čedadu s Hudičevim mostom Foto Oton Naglost

*Slikovite vasi pod
Kolovratom Foto
Andrej Bandelj*

Mi pa se bomo na kolesarjenje odpravili čez mestni simbol – mogočni Hudičev most čez Nadizo, most, ki so ga prvič zgradili v 15. stoletju (zgolj po načrtih arhitektov ali tudi s hudičevo pomočjo, presodite sami) in ga med prvo vojno pognali v reko, danes pa nam ponuja izjemen pogled na mesto ter nas povede na levi breg, ob katerem (sledeč kolesarskim oznakam) po makadamskih poteh kolesarimo proti vznožju Stare Gore. Ko dosežemo vas Prešnje/Purgessimo, zagrizemo v pobočje in se zlagoma vzpenjamo po makadamski cesti, ki pretežno nudi dobro podlago za treking in gorska kolesa. Sledimo oznakam Castelmonte, ki nas po nekaj kilometrih in 350 višinskih metrih pripeljejo do asfaltne ceste, po njej pa kmalu pridemo na naš cilj 618 metrov nad morjem.

Starogorsko romarsko svetišče že dolga stoletja povezuje Slovence in Furlane. Tu so najbrž že Rimljani imeli svoj kultni prostor; pozneje pa so bili Langobardi tisti, ki so postavili temelje današnji utrjeni vasi na hribu. Zaradi nevarnosti turških vpadov med 15. in 17. stoletjem je bila utrjena in dostopna le skozi dva vhoda – vzhodnega slovenskega (skozi tega se bomo, ker tu ni stopnic, zapeljali tudi mi) in zahodnega furlanskega. Turki Stare Gore niso osvojili, zato pa sta jo uničila strela in požar; a je bila seveda ponovno zgrajena in nas danes vabi s cerkvijo v dveh nadstropjih (zgoraj Marijino svetišče, spodaj krita svetega Mihaela), prodajalnami spominkov, z lokali in predvsem z izjemnim

*Utrdbe na Kolovratu
Foto Oton Naglost*

razgledom. Od tu imamo kot na dlani Čedad in Videm, za njima v daljavi gledamo karnijske in dolomitske vrhove, na severni strani pa Matajur in vršace nad Sočo. Od tu bi lahko kolesarili po izredno dolgem in razglednem slemenu proti Kolovratu, a za tokratno turo predlagam spust v dolino mejne reke Idrije, ki jo lahko dosežemo po mnogih lokalnih cestah skozi pozabljene vasice. Ker nas asfalt čaka pozneje ob vrnitvi v Čedad, bo najbolje, če se na južnem robu velikega parkirišča pod cerkvijo usmerimo na makadamsko cesto, ki nas skozi zaselek Lajšča/Marcolino pripelje v Mišček na državni meji.

Idrija je bila mejna reka že v zadnjem obdobju Avstro-Ogrske in je to vlogo ponovno dobila po drugi svetovni vojni. Njena dolina je odmaknjena od obeh držav. Gledano iz Slovenije, je skrita nekje nad Kanalom ob Soči in za Korado ter Kambreškimi, italijanski pogled pa se zaključuje na bližnjih Brdih/Colio. A če imate radi mir in tišino, se podajte kdaj v male zaselke, raziskujte ostanke mlinov, prečkajte mostove in "skačite" iz države v državo. V zgornjem delu je cesta speljana le po italijanski strani, spodaj pa tudi po levem bregu, ki vas pripelje tudi na Breg pri Golem Brdu. Tam se pa na domačih turističnih kmetijah izredno dobro je, ob briškem vinu pa so luči furlanskih vasi v dolini še bolj čarobne. A to je že druga zgodba, ki jo boste – prepričan sem – ob mojem namigu s še večjim veseljem raziskovali sami. Jaz vas le še usmerim od bregov Idrije in čez nizki preval med vinogradi nazaj k izhodišču v Čedadu.

Kolovrat

Kolovrat ponavadi poznamo s toliminske ali kobariške smeri, a ga bomo tokrat osvojili z beneške. Najbolje, da začnemo kolesariti v vasi Hlodič/Clodig, do katere pridemo bodisi iz Volč pri Tolminu čez Solarje ali pa (za tokratni namen bolje) iz Čedada proti Špetru in nato v vasi Most/Ponte San Quirino desno ob rečici Kozca. Začeli bomo nizko, le dobrih dvesto metrov nad morjem, in čaka nas dolg vzpon po asfaltni cesti skozi značilne majhne vasi Kras/Cras, Dreka/Drenchia in Kraj/Crai do sedla Solarji. Tu, ob nekdanjem mejnem prehodu, si lahko privoščimo oddih in okrepčilo v lokalni, potem pa nadaljujemo na vršno sleme, ki je polno zanimivih zgodb in širnih panoram. Kolovrat je še vedno strateška gora, no – bolj dolgo sleme kot enotna gora. V času Beneške republike so domačini tu gori čuvali mejo proti habsburškim apetitom. V zameno za to so sicer dobili široko avtonomijo in privilegije (na primer oprostitev služenja vojske), a so se s tem tudi precej oddaljili od slovenskih rojakov ob Soči. Še veliko huje je bilo v časih hladne vojne, ko je po teh grebenih potekal bolj ali manj viden boj proti bolj ali manj vidnemu "sovražniku", edini rezultat pa so bile velikanske vsakodnevne težave domačinov in praznjenje vasic na obeh straneh meje, katerega posledice so vidne še danes.

Med prvo svetovno vojno so Italijani Kolovrat spremenili v utrdbo s kavernami in rovi, ki si jih danes

lahko ogledamo v muzeju na prostem. Takrat so zgradili dolgo in slikovito cestno povezavo med Goriškimi Brdi in Livkom, ki jo je nova meja leta 1947 prav na Kolovratu presekala in Jugoslaviji odvzela del strateške povezave. Jugoslovanska vojska se ni preveč ozirala na mejne kamne in je italijanski del ceste nekaj časa preprosto zasedala. Šele ko so se umaknili, je Italija privolila v pogovore o gradnji sabotinske ceste med Novo Gorico in Brdi čez njihovo ozemlje, mi pa smo dobili obvozno cesto po naši strani Kolovrata. Kolesarji smo politično-vojaškim igricam lahko samo hvaležni, saj lahko danes od Solarjev najprej kolesarimo po italijanski cesti na prisojni strani slemena, se nato obrnemo po osojni slovenski strani do muzeja na prostem in se vrnemo na Solarje. Vmes je pa toliko vabljivih možnosti za skok na vmesne vrhove, da nam zagotovo ne bo dolgčas. Na eni strani bomo kot na dlani imeli Sočo, Krn in Kanin, na drugi pa pahljajo Nadiških dolin. Nikjer drugje ne bomo tako zlahka razumeli duše nepozabnih besedil Beneških fantov. S Solarjev lahko vsi, ki so vam všeč gorskokolesarske steze, uberete bližnjico po planinski poti št. 746 do bližnje vasi Breg/Clabuzzaro, sicer pa se ves čas držite asfaltne ceste proti lepo urejeni vasi Gorenj Tarbij/Tribil di Sopra. Tu potem zavijemo desno (zahodno) in se po makadamu vrnemo v Hlodič. Prijetno utrujeni si bomo v kakšni od vaških gostilnic kje niže v dolini privoščili *gubano* (beneško potico) in si morda zapeli *Oj, božime, tele dolince* ...

Matajur

Na Slovenskem je že tako, da ima vsako območje svojo domačo goro, svoj "lokalni Triglav", ki je vir ponosa in športnega pobega domačinov. Za Benečane je to nedvomno Matajur, ki se dviga 1641 metrov visoko, in če upoštevamo, da leži dolina tu le na 150 metrih, vemo, da govorimo o nečem mogočnem. Mogočno je lahko za kolesarja tudi naporno, ampak predvsem je nepopisno velik užitek prikolesariti na Matajur in se nato dolgo – zares dolgo spuščati nazaj k Nadiži. Začeli bomo v Špetru/San Pietro al Natisone in najprej odkolesarili po lokalnih neprometnih cestah na desnem bregu Nadiže (tik pod znamenito Landarsko

jamo) do Loga/Loch. Tu prečkamo reko in začnemo vztrajno pridobivati višino na cesti skozi Marsin/Mersino.

To je raztresena vas z mnogimi zaselki, ki se sončijo na pobočjih in ob cesti, ki ni prestrma, zato je naš vzpon nezahteven. Ko dosežemo najvišji zaselek Jerbi/Ierep, zapeljemo na lepo makadamsko cesto (ah, vojska, spet si naštudirala nekaj koristnega) in po njej uživamo vse do vasi Matajur na drugi strani slemena pred seboj. Skoraj tisoč metrov visoko smo že in ta vas je od vseh v Benečiji najvišje ležeča. Tudi sama se je že znašla na svetovnih športnih zaslonih med prenosom etape Gira pred leti. Danes deluje precej prazno in (tipično) zaživi konec tedna, ko se mimo nje, po cesti, ki ji bomo zdaj sledili tudi mi, mnogi odpravijo do planinske kočice Pelizzo, visoko pod vrhom Matajurja. Pri koči lahko turo že zaključimo, lahko pa se naprej na bližnji vrh odpravimo peš (slaba ura hoje) ali z gorskim kolesom malo bolj pustolovsko nadaljujemo po stezi v severni smeri (ne tisti pohodniški proti vrhu!, ampak malce bolj desno od nje). Po njej bomo dosegli planinsko pot št. 736 (in tudi povezavo z Livka) in se usmerili levo po izjemno lepi prečki pod vrhom gore. Tu in tam bo treba malo peš, večji del pa je lepo vozen. Pripelje nas do Doma na Matajuri – planinske kočice slovenskih beneških planincev tik pod vrhom. Tu lahko, če se za to odločimo, tudi prespimo. Izjemno prijazni oskrbniki, domača beneško-furlanska hrana in nočni pogled na Furlanijo, o katerem je škoda sploh pisati.

Do vrha je od kočice le petnajst minut hoje (lahko tudi potiskanja kolesa), potem pa sledi spust v dolino, ki ga še dolgo ne bomo pozabili. Najprej moramo sicer kolo prenesti čez nekaj tehnično zahtevnejših mest tik pod kočico, nato pa se začne neskončna enoslednica naravnost v južni smeri. Čez gorske travnike in skozi prostrane gozdove sledimo oznakam na planinski poti št. 749 bolj ali manj vse do Špetra. Le v zadnjem delu bomo prišli na gozdne betonske ceste, sicer pa bomo ves čas na stezi – tisoč petsto višinskih metrov spusta! Primeren je za vse izkušene gorske kolesarje, ki se znajdete na mestoma ozkih, a pretežno lepo tekočih stezah in ste obzirni do pohodnikov, ki

Mali Karman, v
ospredju vasica
Artegna/Ratenj
Foto Oton Naglost

Mali in Veliki Karman
Foto Oton Naglost

jih boste srečali. A spoštujmo tudi naravno okolje in se na ta spust ne podajmo takoj po dežju, ker bomo tako po nepotrebnem pospeševali erozijo tal in poglabljali kanale na poti. Počakajmo, da se steze osušijo, spuščajmo se pazljivo, bodimo opremljeni z varovalnimi ščitniki.

Pa brez strahu – vsi, ki raje ostanete na širših in položnejših poteh, boste z Matajurja našli še daljše in enako uživaške spuste po sistemu gozdnih in lokalnih cest. Sam vam predlagam, da se do Marsina vrnete po poti vzpona, nato pa zavijete na gozdno cesto do Skubinov/Scubina in naprej skozi Mečano/Mezzana do izhodišča. Kolesarili boste torej po zahodni strani slemen in nekaj sto metrov niže od tistih iz prejšnjega odstavka. In prav nič ne bo narobe, če se z njimi nato dobite na odličnem sladoledu pri fontani sredi Špetra.

Karman

Zdaj ko smo že dodobra ogreti, pojdimo še na Karman – dvoglavo goro na skrajnem zahodu Benečije, nad Huminom in Tilmentom. Karmana sta pravzaprav dva. Na Velikega/Monte Chiampon gremo lahko samo peš, Mali/Monte Quarnan pa je v zadnjih letih postal nekakšen obljubljeni cilj slovenskih gorskih kolesarjev. Razlogi za to tičijo predvsem v dolgem in privlačnem spustu, v južni legi pobočij (ja, celo decembra se tu velikokrat kolesari brez snega) in (zdaj se že ponavljam) izrednem razgledu. Naš pogled bo z vrha

Malega Karmana sledil široki beli strugi reke Tilment vse do morja, lahko pa do onemoglosti preštevamo mrežo furlanskih mest in vasi globoko pod seboj.

Avto pustimo v Huminu/Gemona, mestecu, ki ga nekako ne bi smelo več biti. Potres leta 1976 si ga je, skupaj s sosednjo Pušjo vasjo/Venzona, izbral za svoj prvenstveni uničevalni cilj, pokopal je skoraj tisoč prebivalcev teh in bližnjih krajev in dobesedno v kupe ruševin zrušil neštete stavbe in kulturno dediščino. A se Furlani niso dali. *Dov'era, com'era*, so rekli. Kjer je bilo in kakor je bilo. Dobesedno kamen na kamen so se lotili obnove in danes lahko jutranjo kavo popijemo sredi povsem obnovljenih arkadnih ulicic v starem delu. Le modre ali rdeče številke na posameznih kamnih, spominska soba – nas popeljejo v čas tragedije. Ne spreglejmo pa huminske katedrale z izjemnimi kamnoseškimi elementi ter vzpona na grad nad mestom.

A naš glavni cilj je seveda Karman. Dolgo in položno se bomo vzpenjali po stari vojaški cesti. Če italijanska vojska ni znala poskrbeti za svoje udobje, potem ne vem, kdo je ... Z zahodne smeri počasi in čez neštete serpentine pridobivamo višinske metre vse do številnih brunaric za pobeg konec tedna, ki so tudi tu našle svojo domovinsko pravico. Nad njimi nadaljujemo po makadamu, na prvem razpotju zavijemo levo, na drugem pa desno in počasi (ter vseeno nekoliko strmeje) pribrcamo do razglednih travnikov, kjer imajo svoje vzletišče ljubitelji jadrnanja na vrhunski termiki. Od tu prvič vidimo kapelo na vrhu gore. Če je v nas kaj pustolovca, si bomo dali kolo na rame, na ta način osvojili goro in se pozneje spustili po malce bolj tehnični stezi na drugi strani. Lahko pa se vrnemo do drugega razcepa nad brunaricami in zavijemo desno do bližnje planine Karman/Malga Cuarnan ter sedla Predol/Foredor med obema Karmanoma. Prav to sedlo je – geografsko gledano – dejanska najzahodnejša točka celotnega slovenskega etničnega ozemlja. Tudi s sedla se lahko (s kolesom na ramah ali brez njega) odpravimo do vrha, za kar potrebujemo kakih 45 minut.

Tudi za spust nazaj v Humin imamo dve možnosti. Komur je dovolj lagodno kolesarjenje po cesti, se enostavno vrne po poti vzpona. Ljubitelji adrenalina in dobro opremljeni gorski kolesarji pa bomo uživali na stezah, ki nas z vrha in čez sedlo Predol povedejo v grapo na zahodu. Pot je skoraj v celoti vozna brez posebnih tehničnih težav. Izjeme so vršni del nad sedlom (precej kamnito s posameznimi večjimi skalami) in posamezni prehodi čez kamnite struge v spodnjem delu, ki pa jih seveda zlahka prečkamo peš. Pot se v spodnjem delu velikokrat razcepi. Pazimo, da ne zavijemo na posamezne odcepe, ki so namenjeni le pohodnikom (oznake). V grobem se moramo ves čas držati nekako proti desni in z malo sreče bomo stezam sledili vse do vznožja, nato se bomo morali do mestnega jedra Humina ob vračanju celo nekoliko povzpeti. Če kje zgrešimo, pa nam hujšega ne bo – le prezgodaj bomo prišli nazaj na cesto, po kateri smo se vzpenjali. ●

Dostop do izhodišč: Glavno izhodišče za obisk vzhodnega dela Benečije (Nadiških dolin) je Čedad. Do tja se najhitreje pripeljemo po avtocesti mimo Nove Gorice in skozi Krmin/Cormons. Če se tja odpravimo iz Posočja, v Kobaridu enostavno zavijemo čez nekdanji mejni prehod Robič.

Zahodni del (Terske doline in Karman) je zelo blizu avtoceste, ki od Palmanove vodi proti Trbižu in Avstriji, priključimo pa se ji lahko s Primorske ali pa iz Kranjske Gore. V opisane kraje se bomo z nje zapeljali z izvozom Humin (Gemona) ali Videm sever (Udine Nord).

Stara Gora/Castelmonte, 618 m

predgorje
Julijskih Alp

Tura nas popelje iz zgodovinskega mesta Čedad, čez gozdnata pobočja nad Nadižo, do starodavnega romarskega kraja. Spuščamo se skozi spodnji del mejne doline Idrije in se pred vrnitvijo na izhodišče dotaknemo še Goriških Brd.

Zahtevnost vzponov: V3
Zahtevnost spustov: S2
Višinska razlika: 483 m
Dolžina: 29 km
Izhodišče: Čedad, 135 m. Do mesta se pripeljemo po avtocesti mimo

Nove Gorice in nato po cestah skozi Krmin/Cormons ali pa iz Kobari-
da čez Robič. Parkiramo na enem
od velikih parkirišč na robu starega
jedra.
WGS84: N 46,089475°, E 13,433159°

Stara Gora Foto Andrej Bandelj

Kolovrat, 1110 m

predgorje
Julijskih Alp

Iz doline potoka Kozca se bomo dolgo vzpenjali skozi pozabljene vasice na razgledni greben z muzejem prve svetovne

vojne na prostem in se po slemenu nad reko Idrijo vrnili na izhodišče.

Razgledna cesta po slemenu Kolovrata Foto Andrej Bandelj

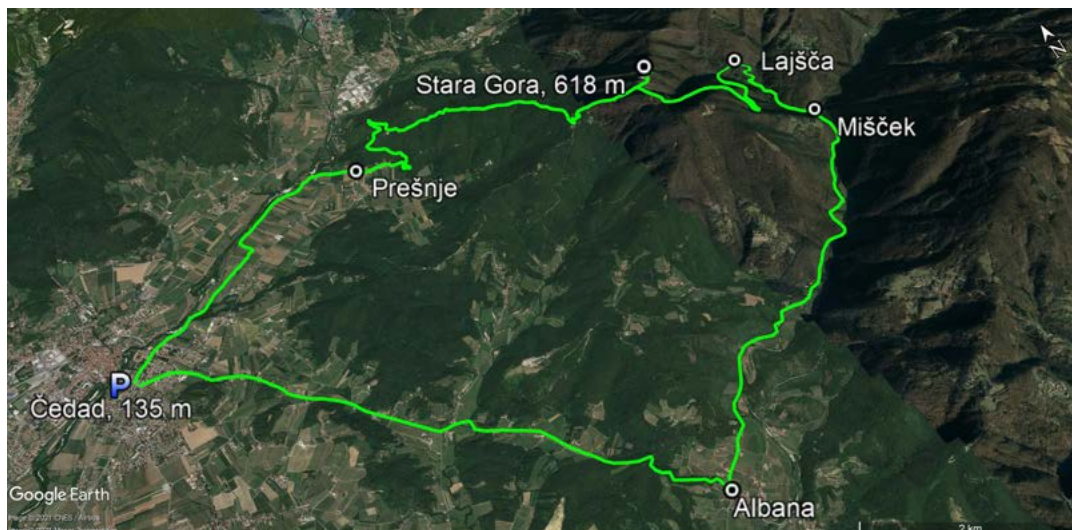
Zahtevnost vzponov: V2
Zahtevnost spustov: S2 (bližnjica pod Solarji S4)
Višinska razlika: 857 m
Dolžina: 34 km
Izhodišče: Hlodič/Clodig, 253 m. Do vasi pridemo iz Čedada skozi Most/Ponte San Quirino pri Špetru/San Pietro al Natisone in naprej po dolini Kozce v smeri prelaza Solarji. Parkirišče je pri križišču sredi vasi.
WGS84: N 46,156009°, E 13,592664°
Koča: Koča Rifugio Solarie, 956 m, telefon +39 331 192 64 00
Časi: Hlodič–koča Solarji 2 h
Koča Solarji–Muzej na prostem 1 h
Spust 2 h
Skupaj 5 h
Sezona: April–november
Vodnik: Andrej Bandelj, Primož Pipan: Videmsko. ZRC SAZU, 2019.
Zemljevid: Valli del Natisone – Cividale del Friuli, Tabacco 041, 1:25.000.
Vzpon: Iz Hlodiča sledimo oznakam proti Trušnjam/Trusgne. Naj nas ne zavedejo oznake za Kolovrat in Solarje.

Stara Gora/Castelmonte, 618 m

predgorje
Julijskih Alp

PLANINSKI VESTNIK \ april 2021

Časi: Čedad–Stara Gora 2 h

Spust 2 h

Skupaj 4 h

Sezona: Vsi letni časi.

Vodnik: Andrej Bandelj, Primož Pipan:
Videmska. ZRC SAZU, 2019.

Zemljevid: *Valli del Natisone – Cividale del Friuli*, Tabacco 041, 1: 25.000.

Vzpon: Iz Čedada kolesarimo po makadamskih cestah in kolovozih nad levim

bregom Nadiže do vasi Prešnje/Purgessimo. Tam se začne gozdna cesta, ki nas v zmernem vzponu (sledimo oznakam proti Stari Gori/Castelmonte) popelje do asfaltne ceste, ki ji sledimo levo do svetišča.

Spust: Spust začnemo 200 metrov južno od velikega parkirišča, kjer nas oznake usmerijo na gozdno cesto z oznakami planinske poti 748 (ne na

cesto proti turistični kmetiji Planinalj). Že po dobrih 500 metrih te oznake zapustimo in zavijemo levo ter se pozneje na odcepih usmerjamo levo proti vasi Lajšča/Marcolino. Iz nje se spustimo v dolino Idrije, ki jo dosežemo pri zaselku Mišček. Od tam kolesarimo po asfaltni cesti do Albane in naprej desno čez nizek preval nazaj v Čedad.

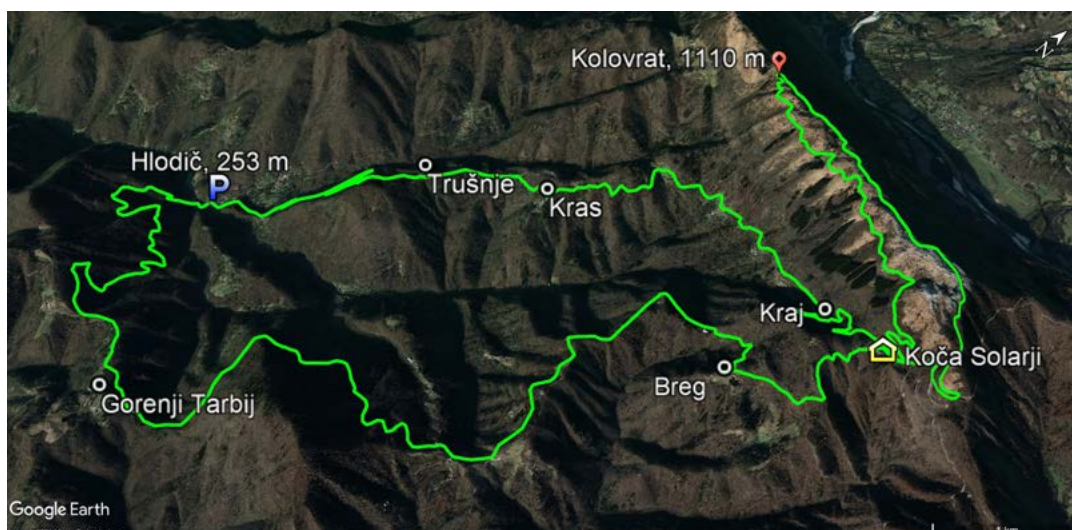
Andrej Bandelj

Kolovrat, 1110 m

predgorje
Julijskih Alp

PLANINSKI VESTNIK \ april 2021

Vzpenjamo se po lokalni asfaltni cesti mimo Krasa/Cras in skozi Dreko/Drenchia do zaselka Kraj/Crai, kjer zavijemo levo proti Solarjem. Pri koči se vzpnemo levo po cesti, ki je še na italijanskem ozemlju, in ji sledimo po prisojnih pobočjih Kolovrata vse do ceste na slovenski strani, ki sem pripelje z Livka. Gremo desno do Muzeja na

prostem. Vmes lahko na več mestih zavijemo na razgledne steze na mejnem grebenu.

Spust: Od muzeja se najprej spuščamo po cesti proti Tolminu, na križiščih dvakrat zavijemo desno in se vrnemo do koč. Tu lahko izberemo bližnjico po stezi z oznakami planinske poti 746 do Brega/Clabuzzaro ali

pa nadaljujemo po asfaltnih cestah vse do Gorenjega Tarbija/Tribil di Sopra. Tam zavijemo desno proti Oblici/Oblizza, vendar po slabem kilometru zavijemo desno na gozdni kolovoz, po katerem se spustimo v Hlodič.

Andrej Bandelj

Matajur, 1641 m

predgorje
Juljskih Alp

Od bregov Nadiže se bomo skozi slikovite vasice in čez gorske travnike povzpeli na izjemen razglednik ter uživali v neskončno dolgem spustu vse nazaj do izhodišča.

Zahtevnost vzponov: V4
Zahtevnost spustov: S4
Višinska razlika: 1473 m
Dolžina: 43 km

Matajur iz Kolovrata Foto Oton Naglost

Izhodišče: Špeter/San Pietro al Natisone, 168 m. Na izhodišče se pripelje iz Gorice skozi Krmin/Cormons in Čedad/Cividale ali iz Kobarida čez Robič.

WGS84: N 46,12863°, E 13,486672°

Koči: Koča Rifugio Guglielmo in Giovanni Pelizzo, 1325 m, telefon +39 43 271 40 41; Dom na Matajuri, 1545 m

Časi: Špeter–vas Matajur 2.30 h
Vas Matajur–Matajur 1.45 h
Spust 2 h
Skupaj 6.15 h

Sezona: Maj–oktober

Vodnik: Andrej Bandelj, Primož Pipan:
Vidensko. ZRC SAZU, 2019.

Zemljevid: Valli del Natisone – Cividale del Friuli, Tabacco 041, 1: 25.000.

Vzpon: V Špetru zavijemo čez Nadižo v Barnas/Vernasso in nadaljujemo desno, skozi številne vasi ob desnem bregu reke vse do Loga/Loch, kjer jo ponovno prečkamo. Prečkamo tudi glavno cesto proti Sloveniji in zagrizemo v dolg, a zmeren vzpon proti vasi Marsin/Mersino. Asfalta se držimo vse do najvišje ležečega zaselka

Mali Karman, 1372 m

predgorje
Juljskih Alp

Iz slikovitega Humina nas bo udobna cesta popeljala na razgledna slemena visoko nad Tilmentom. Čisto do vrha ni

vozna, zato bomo morali kolo nekoliko tudi nositi, a nam bo spust bogato poplačal ves trud.

Dolga in udobna cesta iz Humina nas pripelje na prostrane travnike pod vrhom Karmana.
Foto Andrej Bandelj

Zahtevnost vzponov: V4 (vršni del V7!)

Zahtevnost spustov: S4 (vršni del S5)

Višinska razlika: 1129 m

Dolžina: 25 km

Izhodišče: Humin/Gemona, 243 m. Tja se pripeljemo po avtocesti; iz Slovenije čez Primorsko in skozi Palmanovo ali skozi Rateče.

WGS84: N 46,274907°, E 13,140948°

Časi: Humin–odskočišče padalcev 1.45 h
Odskočišče–Mali Karman (peš) 30 min
Spust 1.30 h
Skupaj 3.45 h

Sezona: April–november

Vodnik: Andrej Bandelj, Primož Pipan:
Vidensko. ZRC SAZU, 2019.

Zemljevidi: Prealpi Giulie – Valli del Torre, Tabacco 026, 1: 25.000.

Vzpon: Iz središča Humina nas oznake proti planini Karman/Malga Cuarnan usmerijo na ozko asfaltno cesto, ki nas v številnih ovinkih in v zelo blagem vzponu popelje do naselja počitniških hišic na višini 960 metrov. Tam se začne makadamska gozdna cesta. Na prvem razpotju zavijemo levo, na

Medveži/Medves, kjer nas oznake usmerijo proti Matajurju. Nadaljujemo po makadamski cesti do vasi Matajur/Montemaggiore in naprej do kočice Pelizzo. Na koncu parkirišča (pri observatoriju) zavijemo desno na planinsko pot proti meji s Slovenijo. Ko dosežemo prečno pot z desne, zavijemo levo in čez nekaj strmejših mest nadaljujemo do Doma

na Matajuro. Do vrha je od tam le 15 minut hoje (kolo lahko vzamemo s seboj).

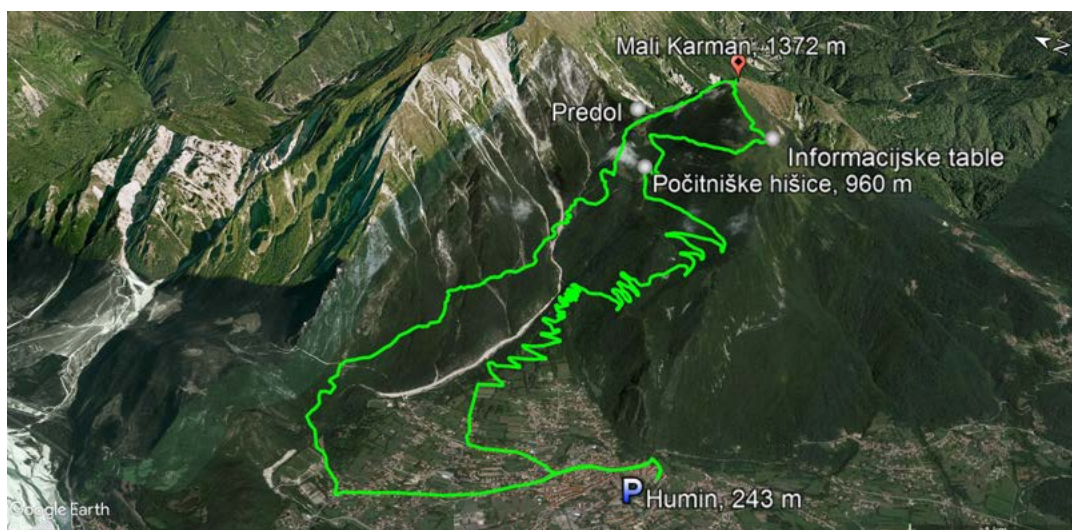
Spust: Pri Domu na Matajuro se začne dolg spust po planinski poti z oznakami 749 proti Špetru. Takoj na začetku je nekaj tehničnih mest, sicer pa je velika večina poti lepo tekoča. V spodnjem delu je več različic, a vse nas (nekatero čez betonske odseke

gozdnih cest) privedejo nazaj do izhodišča ture.

Možen je tudi alternativni spust po cestah in gozdnih cestah, pri čemer je najbolje, da se najprej vrnemo po poti vzpona vse do Marsina, kjer zavijemo levo in nadaljujemo po gozdnih cestah skozi Skubine/Scubina in Mečano/Mezzana do Špetra.

Andrej Bandelj

Mali Karman, 1372 m

drugem pa desno, da dosežemo prostrane travnike z informacijskimi tablamami in odskočiščem padalcev. Od tu nadaljujemo peš (kolo nesemo) mimo zavetišča (Ricovero M. Cuarnan) do vrha s kapelico.

Spust: Vrnemo se 100 metrov po smeri vzpona in zavijemo desno na pot proti sedlu Predol/Sella Foredor. Na stezi

je nekaj tehnično zahtevnejših mest. Najlepši del spusta se začne na skrajnem zgornjem robu travnika na prevalu. V nadaljevanju spusta moramo biti orientacijsko precej iznajdljivi, saj nas bo lepa vozna pot vodila mimo številnih razcepov. Nekajkrat prečkamo suho strugo hudournika. Izogibajmo se potem, ki so rezervirane le za pešce

(oznake), in v spodnjem delu pretežno izbirajmo desne odcepe, da bomo prikollesarili vse do vznožja, od koder se blago povzpne nazaj v središče Humina. Če bomo prezgodaj zavili levo, bomo dosegli cesto, po kateri smo se vzpenjali.

Andrej Bandelj